

Jernej Pisk

Ljubezen do modrosti v športu

Že bežen pogled v dnevne športne novice pred nami odpre celo paletu večnih filozofskih vprašanj: goljufanje, doping, diskriminacija in nasilje na eni strani ter pravičnost tekmovanj, *fair play*, vzgoja in razvijanje kreposti na drugi. A etična vprašanja še zdaleč niso edina filozofska vprašanja, ki jih srečamo v športu. Mnogi se sprašujejo, ali šport pripada etiki ali estetiki; je šola moralnosti ali vrsta umetnosti? Če šport poskušamo razlagati kot obliko umetniškega spektakla, se nam etična vprašanja hitro izkažejo za nesmiselna, saj naj bi šlo v športu predvsem za '*performans*', užitek v gledanju, ne ozirajoč se na sredstva za doseg teh (morda celo namenoma zavajajočih) predstav.

Kakšna je vloga in pomen športa danes, ko je to ena redkih človekovih aktivnosti, ki jo najdemo v različnih kulturah vse povsod na Zemlji? Je tekmovalni šport – poleg kapitalizma in demokracije – eden glavnih zahodnih izvoznih produktov svetu, ali pa je nekaj, kar izhaja iz človeka kot takega ne glede na prevladujoče kulturne in politične ideologije? Toda, kaj pravzaprav je šport? Pri tem zapustimo politično filozofijo in trčimo na metafiziko, ki se ukvarja z vprašanjem biti in bistva stvari. In kaj sta bit in bistvo športa? Za športa vajeno oko človeka se zdi, da gre za preveč teoretično vprašanje, ki pa hitro izkaže svojo vrednost pri dilemi, ali bi med športe lahko uvrstili tudi t. i. e-športe, igre s kartami ali šah? Ter kakšen je odnos med igro, športom in tekmovanjem? Je tekmovanje bistvo športa ali bistvo tega, kar je s športom narobe? Toda, šport ni vreden filozofskega razmisleka le zaradi vprašanj, ki jih pred nas postavlja. Sam po sebi šport deluje filozofsko: tako filozofija kot tudi šport sta dejavnosti, gnani iz človekovega iskanja novega spoznanja, resnice. Angleško besedo za tekmovanje '*contest*' bi lahko prevedli kot 'skupno testiranje', 'v skupini preizkušati (svoje) sposobnosti'. Že antična filozofija je s svojim izhodiščnim »*Gnōthi seauton!*« (spoznaj sama sebe!) od človeka zahtevala iskanje resnice ter preseganje splošno sprejetih, a pogosto napačnih mnenj. Da se v športnem udejstvovanju ne moremo slepiti pred resnico o svojih športnih sposobnostih in omejenostih, je jasno vsakomur, ki je kdaj vrgel žogo na koš ali poskušal preteči neko razdaljo: šport deluje filozofsko, saj nam razkriva resnico o nas samih in o drugih. A resnica, vemo, včasih tudi boli ... Želja po spoznanju resnice (kdo je/bo boljši?) pa ne žene le športnikov, ampak tudi navijače na tribune športnih igrišč in pred TV zaslone.

Tako kot študij fiziologije športa, psihologije športa ali biomehanike športa zahteva poznavanje splošne fiziologije, psihologije ali biomehanike, tudi filozofija športa zahteva poznavanje osnov filozofije, temeljnih filozofskih disciplin in filozofske metode raziskovanja. Filozofski razmislek o športu, ki sledi filozofski metodi dokazovanja, utemeljeni na analizi pojmov ter racionalni argumentaciji, je še toliko bolj pomemben danes, ko ne le da šport vsakdo pozna, ampak se zdi, da se nanj tudi vsakdo spozna. Takšna 'ljudska modrost' kliče po globljem premisleku prevladujočih mnenj in pogledov na šport. Pri tem filozofija prek zastavljanja dobrih vprašanj poskuša priti do boljšega razumevanja problemov, s katerimi se soočamo v športu. Ker si filozofija zastavlja vprašanja na področju, nedostopnem empirično-matematičnim metodam raziskovanja, tudi odgovori, ki jih ponudi, niso izraženi v številčnih vrednostih, ampak v trditvah, izpeljanih iz logičnega sklepanja. Filozofski razmislek temelji na specifično humanističnem načinu dokazovanja, podprtem ne z merjenji in izračuni, ampak z argumenti. Kot takšen se bo morda kakšnemu prepričanemu naravoslovcu zdel premalo objektivni (empirično-matematičen), a priznati si moramo, da so prav takšni tudi odgovori na vsa t. i. velika človeška vprašanja. V kakšni amplitudi se lahko giblje nek sklep ali kako poteka mitohondrijsko dihanje, je sicer lahko zanimivo, na trenutke celo uporabno, a ob vprašanjih po bistvu, vrednosti in smislu življenja, športa ali tega, kar počnem, po tem kaj moram in česa ne smem storiti, kaj lahko spoznam in vem ter česa ne morem, nas bi zgolj merjenje in računanje pustilo na cedilu. Pomemben doprinos filozofskega proučevanja in razmišljanja o športu je, da se pri tem ne učimo le o športu – ta spoznanja so seveda zanimiva in pomembna, a velik del spoznanj pravzaprav razkriva nas same in družbo, v kateri živimo. Šport namreč ni nekaj samo po sebi obstoječega in samozadostnega. Šport je človekova aktivnost, dogajajoča se v svetu in pogojena z določenim razumevanjem človeka in družbe. Z redkimi izjemami veliki filozofi svetovne zgodovine človekovi telesni dejavnosti – približno temu, čemur danes rečemo šport –, niso posvečali velike pozornosti. Kot med drugimi zapiše antični filozof Platon (ki je šport sicer cenil, tudi sam pa naj bil tekmovalec v rokoborbi), je 'problem' telovadbe v tem, da se ukvarja z nečim minljivim, kar nastaja in propada – namreč s človeškim telesom. Šele v drugi polovici 20. Stoletja – tudi pod vplivom razvoja olimpijskih iger moderne dobe – šport postane nekaj tako pomembnega in tako ne samoumevnega in kompleksnega, da postane vreden širokega in poglobljenega filozofskega razmisleka – in uradno se rodi filozofija športa. Naloga filozofije je namreč bila od nekdaj v tem, da je prodirala v globine, da bi razumela, kaj se dogaja na površini. Ljudje z umom prodiramo pod čutno dostopno površino tega, kar se nam kaže. Stvari poskušamo raz- in do- umeti.

Boljšemu razumevanju športa je posvečena tudi tokratna tematska priloga revije. Da je šport zanimiv in vreden filozofskega razmisleka, na svoj način dokazuje vsak izmed predstavljenih prispevkov v prilogi. Čeprav bi morda kdo od 'najstarejše znanosti' pričakoval metodološko in vsebinsko enotnost, pa temu še zdaleč ni tako. Del te metodološke in vsebinske pestrosti različnih filozofskih pristopov in različnih pogledov na šport je mogoče občutiti tudi v pričujoči prilogi. Naj vas v njej zapisane misli različnih avtorjev izzivajo. Stopite z njimi v miselni dialog. Presojajte kritično. Bodite radovedni in prepustite se užitku spozna(va)nja!